מתני' [א] [א]נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ר' ישמעאל אומר הסמוכות למטה מטפחות [1]בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה וזה לא מקוננות נקבר המת לא מענות ולא מטפחות איזהו עינוי שכולן עונות כאחת קינה שאחת מדברת וכולן עונות אחריה שנא' [1]ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה אבל לעתיד לבא הוא אומר [2]בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו': **גמ'** מאי אמרן א] אמר רב ווי לאזלא ווי לחבילא אמר רבא נשי דשכנציב אמרן הכי ווי לאזלא ווי לחבילא ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן [ב]גוד גרמא מככא ונמטי מיא לאנטיכי ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן ב] [ג]עטוף וכסו טורי דבר רמי ובר רברבי הוא ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן שייול אצטלא דמלתא לבר חורין דשלימו זוודיה ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן ג] רהיט ונפיל אמעברא ויזופתא יזיף ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן ד] אחנא תגרי אזבוגי מיבדקו ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן ה] מותא כי מותא ומרעין חיבוליא [ו]תניא היה ר"מ אומר [3]טוב ללכת אל בית אבל וגו' עד והחי יתן אל לבו דברים של מיתה [ז]דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטען יטענוניה דידל ידלוניה ואיכא דאמרי דלא ידל ידלוניה דכתיב [4]כי טוב אמר לך עלה הנה וגו' ת"ר כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו ר' טרפון ור' יוסי הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ור"ע אמר להם ר' טרפון דעו שחכם גדול הוא ובקי באגדות אל יכנס אחד מכם לתוך דברי חבירו אמר ר"ע ואני אחרון פתח רבי ישמעאל ואמר רבו עונותיו תכפוהו אבליו הטריח רבותיו פעם ראשונה ושניה נענה ר"ט ואמר [5]ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה והלא דברים ק"ו ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב [6]ויקריבו בני אהרן את הדם אליו כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה נענה ר' יוסי הגלילי ואמר [7]וספדו לו כל ישראל וקברו אותו והלא דברים ק"ו ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב ביה [7]יען נמצא בו דבר טוב כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה מאי דבר טוב ר' זירא ור' חיננא בר פפא חד אמר שביטל [ח]משמרתו ועלה לרגל וחד אמר שביטל פרדסאות שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר [8]בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים [אשר היו לפניך כן] ישרפו לך והלא דברים ק"ו ומה צדקיהו מלך יהודה שלא עשה אלא מצוה אחת שהעלה ירמיה מן הטיט כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה נענה ר"ע ואמר [9]ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדרימון [בבקעת מגידו] [י]ואמר רב יוסף אלמלא [כ]תרגומיה דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר בעידנא ההוא יסגי מספדא בירושלם כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בר טברימון וכמספד דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו והלא דברים ק"ו ומה אחאב מלך ישראל שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב [10]והמלך היה מעמד במרכבה נכח ארם כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה א"ל רבא לרבה בר מרי כתיב ביה בצדקיהו בשלום תמות וכתיב [11]ואת עיני צדקיהו עור א"ל הכי א"ר יוחנן שמת נבוכדנאצר בימיו ואמר רבא לרבה בר מרי כתיב ביה ביאשיהו [12]לכן הנני אוסיפך על אבותיך ונאספת אל קברותיך בשלום וכתיב [13]ויורו היורים למלך יאשיהו [ל]ואמר רב יהודה אמר רב שעשאוהו ככברה א"ל הכי א"ר יוחנן שלא חרב בית המקדש בימיו א"ר יוחנן [מ]אין מנחמין רשאין לומר דבר עד שיפתח אבל שנאמר [ט][14]אחרי כן פתח איוב את פיהו והדר [15]ויען אליפז התימני [נ]א"ר אבהו [ס]מנין לאבל שמיסב בראש שנאמר [16]אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם אחריני משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינחם כתיב מר זוטרא אמר מהכא [17]וסר מרזח סרוחים אמר ר' חמא בר חנינא מנין לחתן שמיסב בראש שנאמר [18]כחתן יכהן פאר מה כהן בראש אף חתן בראש וכהן גופיה מנלן [ע]דתנא דבי ר' ישמעאל [19]וקדשתו [פ]לכל דבר שבקדושה [צ]לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון א"ר חנינא קשה יציאת נשמה מן הגוף

כציפורי

בלע המות. כדי לסיים בדבר הטוב משום דמועד קטן הוא סוף סדר מועד ומה"ט מתרץ הרב רבי יעקב מאורליינ"ש הא דלאתחיל סדר נשים בנ"ו נשים אע"ג דלאתחיל בפורענותא לא מתחיל כדאמרינן בית נותלין (ב"ב דף קח.) ותירץ דסומכין פורענות דמועד קטן אצל פורענות דיבמות דסמכינן פורענותא לפורענותא ונחמתא לנחמתא[ס]:

צדקיהו מלך יהודה. צדיק גמור היה [ע]אבל במקרא לא מצינו יותר כי אם שלוה להעלות ירמיהו מן הטיט:

ינחם כתיב. בכתובות (דף סט:[ק]) פירשנו בענין אחר שלא כפירוש הקונטרס דהכא:

וליטול מנה יפה ראשון. פי' יש לישראל ליתן לו אבל הוא אין לו ליטול כדאמרינן פ' מקום שנהגו (פסחים דף נ:) הנותן עיניו בחלק יפה כו' מיהו נראה לי דכהן כיון שזהו דינו יכול לראות סימן ברכה ואע"פ שאומרים בפ' הזרוע (חולין קלג.) ונתן ולא שיטול מעצמו אין זה לוקח מתנות כי אם רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתן לו:

[ועי' תוס' גיטין נט: בד"ה וליטול מנה]:

הדרן עלך ואלו מגלחין
וסליקא לה מסכת מועד קטן

מתני' [א]בלא פירוש[ב]: **גמ' לחבילא.** חבלא: **גוד גרמא מככא.** חבלא נפלו הלחיים: **נמטו מיא לאנטיכי.** כלומר הדרי מיא למפרע כלפי למעלה: **שייול איצטלא דמלתא.** כלומר יפה מיתה כמלבוש של מילת: **דשלימו זוודיה.** שכלו לו מזונותיו שהוא עני: **עטוף.** חושך: **אזבוגי.** קנייה: **מותא.** כל אדם מת: **(מרעא חבילא). מרעין חיבולייא.** האיסורין הן כבית[פ]: **דידל ידלוניה.** כלומר מגביהין בהספד למי שמגביה קולו להספד אחרים: **הטריח רבותיו.** שבאין לנחמו: **משמרתו.** שהושיב ירבעם שלא לעלות לרגל: **מעמד במרכבה.** שלא יכשלו: **ינחם אחרים משמע.** שמנחמין יושבין בראש: **סרוחים.** לשון רבים: **לפתוח בראש.** לקרות בס"ת: **ולברך.** ברכת המזון:

כליפורי

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה כד ופי"א מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע א"ח סי' תקמז סעיף ג טוש"ע י"ד סי' תא סעיף ה: ב [מיי' הי"ט ואבל שם טוש"ע א"ח סי' תכ ס"א וסי' תרצו ס"ג]: ג [טוש"ע י"ד סי' תג סעיף י בהג"ה]:

לז ד ה מיי' פי"ג מהלכות אבל הלכה ג סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שעו סעיף א:

לח ו מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה ב טוש"ע א"ח סי' קסו סעיף יד בהג"ה וסי' רא סעיף ב:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר רב ויי לאזלא ויי לחבילא. פי' אוי לה להליכה כי שליטה חורת ואוי לה לנשמה כזה שנשפטים את המת. פי"א אוי להולך ולמשכנים עליו: ב] שם עטוף וכסו טורא. פי' התעטפו והתכסו ההרים לזכר שבן גדולים ובן נשואים היה המת הזה: ג] שם רהיט ונפיל אמעברא ויזופתא יזיף. פי' רהיט תגר וטרחן היה כל ימיו ועכשיו נפל וריקם בלי ממון אמעברא כשהפיקם לגבול מן העולם וצריך ללות ממון לתכריכין: ד] שם אחנא תגרי אזבוגי מיבדקו. פי' אחינו הסוחרים דאזבוגי מיבדקו כאמריהם נראה כאדם כגון זה שאין לו עכשיו מה לקבור ועל מת עני האמרים אותו כדי שירחמו עליו. מעי"י קטן: ה] שם מותא כי מותא ומרעין חיבוליא. פי' דמיתתו היה כמיתת כל אדם שהכל מתים. אבל מרעין חיבוליא היסורים שלנו היה יותר משאר כ"א כמו שמצאתי בעי"י קטן. ולענ"ד נראה דגרס"י בד"ה מרעא חבילא וכו' נ"ל היסורין הן בנים עכ"ל וכנ"ל ופי' דבריו דהיסורים הם בנים ואינן גורמין אף דמיתתו היתה שוה כמיתת אחרים ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

◆

רבינו חננאל

מתני' נשים במועד מענות אבל לא מטפחות. מאי אמרן, אמר רבא ווי לאזלא ווי לחבלא, פירוש, נשי דשכנציב היו חכמות והיו מקוננות ואומרות, אוי להולך. כדכתיב כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו וגו'. ואוי לזה שהוא ממושכן, ונתבע להשלים הפקדון שאצלו. כי ימות האדם מתמשכן להשלים רוחו שהוא אצלו פקדון לבעליה. פי' חבלא משכון. פירוש גוד גרמא מכבא ונמטי מיא לאנטוכיא, חתוך המאכל מן השינים ויגיע חמות המים באנטיכי. כלומר כיון שנחתך המאכל מפני החולה, סוערת בו חמות ומחממת מי רגליו כחמות אנטיכי. דתנן אנטיכי אע"פ גרופה אין שותין ממנה מפני שמחממת הרבה. פירוש שיול איצטלא דמילתא לבר חורי דשלימו זוודיה, כלומר, דומה כאיצטלא של מילת לבנה לבן טובים שירד מנכסיו ושלמה הצידה שלו. [כלומר] הקבורה טובה לו מחיים. ויש שאומרים, מי שאין לו בגדים ללבוש ישאל וילך ללות בן טובים שמת ושלמו ימי חייו. עטוף וכסו טורי, דבר רברבי ובר רמי הוה פירוש, כמו אדם האומר להרים התעטפו והתכסו במלבושיכם הנאים, כי זה האיש הבא להקבר אצלכם בן גדולים הוא. ויש אומרים, לבני אדם אומרים התעטפו והתכסו במלבושיכם ועמדו על ההרים וכסו אותם בשעת קבורתו כי בן גדולים ורמים הוא. אחאנא תגרי דעל זבוגי מיבדקי. פי', אחינו התגרים שעל קיניהם מיבדקי. כלומר, במקום סחורתם נבדקין הנאמנין הם אי לאו. כמו שאמרו בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו. רהיט ונפיל [א]בר אודי ואמברי יופתא יזיף. פי' רץ בכל כחו ונופל בין האוברים ועל העברות מלוה לוה. פי' כמו משל הוא. כלומר, אע"פ שאדם רץ בכל כחו כל ימיו, כשנופל בין האוברים בין אובדי הדרכים, אז כשיגיע לעבור בנהר, מתחנן למי שמעבירו ואם אין לו נוטל בהלואה [כדי שינצל. וכל שכן מי שהולך לבית עולמו שמבקש לתת את כל אשר לו וליטל בהלואה] ואינו מוצא. מותא כי מותא ומרעה חיבוליא. פי', המות של זה כמיתת כל אדם, ואריכות חוליו תוספת כמו הרבית על המלוה. שיש מי שפורע חובו היא המלוה שניתנה לו (משלו) [ומשלמה] ודיו, ויש מי שפורע המלוה [והרבית. והמלוה] היא נשמתו, ותוספת על נשמתו צער חליו. תניא היה ר' מאיר אומר, מאי דכתיב טוב ללכת אל בית אבל וגו' והחי יתן אל לבו. דברים של מיתה, ויספוד יספדוניה ויקבור יקברוניה דטעין יטעוניה דדלי ידלוניה. איכא דאמרי לא ידל דאדלוניה. בדכתיב כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך. כשמתו בניו של ר' ישמעאל, נכנסו ארבעה זקנים לנחמו [illegible]

מסורת הש"ס

א) מגילה ג., ב) [בערוך ערך גד שני נמצא פירוש ע"ז], ג) [כאדם האומר להרים התעטפו והתכסו במלבושים נאים כי זה האיש הבא להקבר אצלכם בן גדולים הוא. ערוך], ד) נדרים סג: כתובות עב., ה) [שהושיבו אביו שומר שלא יעלה איש לרגל וביטל משמרתו ועלה. וז"ל רש"י במלכים], ו) מגילה ג., ז) [ועי' תוס' ב"ק ג: ד"ה כדמתרגם], ח) תענית כב: [סנהדרין מח:], ט) [ואין דוכר אליו דבר וכתיב אחרי כן פתח איוב את פיהו ועפ"ז מבוארין כן מצאתי הגי' בתורת האדם להרמב"ן ז"ל], י) כתובות סט:, כ) הוריות יב: נדרים סב. גיטין נט:, ל) [ועי' תוס' חולין פז. ד"ה ומייבון], מ) פרש"י על כל עמוד זה תמצא בעין יעקב ע"ש, נ) עי' פירושה ברש"י על הרי"ף, ס) בס"א: היסורין הן רעים, ע) [כדאיתא ב"ב יד:], פ) [שבת קנא: ערכין יז.], צ) [בד"ה אמר ר"ן],

◆

תורה אור השלם

1. כי שמענה נשים דבר יי ותקח אזנכם דבר פיו ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה: ירמיהו ט יט
2. בלע המות לנצח ומחה אדני אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יי דבר: ישעיהו כה ח
3. טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו: קהלת ז ב
4. כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך: משלי כה ז
5. ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו ועל כל העדה יקצף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף יי: ויקרא י ו
6. ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח: ויקרא ט ט
7. וספדו לו כל ישראל וקברו אתו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב אל יי אלהי ישראל בבית ירבעם: מלכים א יד יג
8. בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשנים אשר היו לפניך כן ישרפו לך והוי אדון יספדו לך כי דבר אני דברתי נאם יי: ירמיהו לד ה
9. ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדד רמון בבקעת מגדון: זכריה יב יא
10. ותעלה המלחמה ביום ההוא והמלך היה מעמד במרכבה נכח ארם וימת בערב ויצק דם המכה אל חיק הרכב: מלכים א כב לה
11. ואת עיני צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים לביא אתו בבלה: ירמיהו לט ז
12. לכן הנני אספך על אבתיך ונאספת אל קברתיך בשלום ולא תראינה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא על המקום הזה וישיבו את המלך דבר: מלכים ב כב כ
13. וירו הירים למלך יאשיהו ויאמר המלך לעבדיו העבירוני כי החליתי מאד: דברי הימים ב לה כג
14. אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו: איוב ג א
15. ויען אליפז התימני ויאמר: איוב ד א
16. אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם: איוב כט כה
17. לכן עתה יגלו בראש גלים וסר מרזח סרוחים: עמוס ו ז
18. שוש אשיש ביי תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה: ישעיהו סא י
19. וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני יי מקדשכם: ויקרא כא ח

[illegible]